

TAHSİLAT VE ÖDEMELERİN TEVSİKİ MECBURİYETİNDE UYULMASI GEREKEN ESASLAR

GİRİŞ

Bilindiği üzere son dönemlerde ekonominin kayıt altına alınması amacıyla pek çok düzenleme yapılmıştır. Kayıt dışı ekonominin önlenmesi amacına hizmet etmenin yanısıra, ticari işlemler ve finansal hareketlerin taraflarının izlenmesi ve vergiyi doğuran olayların mali kurumların kayıt ve belgeleri yardımıyla tespit edilmesi amacıyla 320 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile mükelleflerce yapılacak tahsilat ve ödemeler tevsik zorunluluğu kapsamına alınmıştır.

Daha sonra yayımlanan 323, 324 ve 332 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile 1 numaralı Vergi Usul Kanunu Sirküleri'nde tahsilat ve ödemelerin tevsiki zorunluluğuna ilişkin esaslar belirlenmiştir. Aşağıda, yapılan bu düzenlemeler çerçevesinde tahsilat ve ödemelerin tevsiki zorunluluğu anlatılacak ve dikkat edilmesi gereken husular üzerinde durulacaktır.

1. Tahsilat ve Ödemeleri Tevsik Zorunluluğunun Kapsamı :

Tevsik zorunluluğu kapsamına;

- Birinci ve ikinci sınıf tüccarların, kazancı basit usulde tespit edilen mükelleflerin, defter tutmak zorunda olan çiftçilerin, serbest meslek erbaplarının ve vergiden muaf esnafın kendi aralarında yapacakları ticari işlemler kapsamındaki tahsilat ve ödemeleri ile
- Yukarıda sayılanların nihai tüketicilerden (Türkiye'de mukim olmayan yabancılar hariç) mal veya hizmet bedeli olarak yapacakları tahsilat ve ödemeler

girmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere, tahsilat ve ödemelerin tevsiki zorunluluğu kapsamına, Türkiye'de mukim olmayan yabancılar girmemektedir. Burada mukimlik kavramının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Mukimlik bir kişinin elde edeceği gelir ya da servet unsurunun hangi ülke tarafından vergilendirileceğini belirlemek amacıyla kullanılan bir kavramdır. Mukimlik kavramı 'mali ikametgah' kavramını ortaya çıkarmaktadır. Mali ikametgah, vergi yükümlüsünün ikamet ettiği, bulunduğu veya işlerini gördüğü yerdir. Bir kişinin hangi ülkenin mukimi olduğu aşağıda belirtilen kıstaslar yardımıyla çözüme kavuşturulabilir.

- Daimi mesken,
- Hayati çıkarların merkezi,
- Kalmayı adet edinilen yer ve
- Uyraklık.

Belirtilen bu kıstaslara sırayla başvurulması ve herhangi bir çözüme ulaşılamaması halinde ise iki ülkenin karşılıklı anlaşma yoluna giderek mukimliği tespit etmesi gerekir.

Görüldüğü gibi bir kişinin hangi ülkenin mukimi olduğunun tespiti zorluklar içermektedir. Bu nedenle, ödeme ve tahsilatların tevsik zorunluluğunda olup olmadığını tespit ederken yabancı kişilerin hangi ülkenin mukimi olduğunu dikkatle tespit etmek gerekecektir.

2. Tevsik Zorunluluğunun Tutarı ve Başlangıç Tarihi :

Yukarıda sayılan mükellefler, 10 Milyar TL'sini aşan tahsilat ve ödemelerini 01.08.2003 tarihinden itibaren bankalar veya özel finans kurumları veya Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü aracılığıyla yapacaklar ve bu kurumlarca düzenlenen belgeler ile tevsik edeceklerdir.

Tevsik zorunluluğu tutarı 332 numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile 01.05.2004 tarihinden itibaren 8 Milyar TL'ye indirilmiştir. Dolayısıyla, yukarıda sayılan mükelleflerin 01.05.2004 tarihinden itibaren yapacakları, 8 Milyar TL'yi aşan, ödeme ve tahsilatları tevsik etmeleri gerekmektedir. Tespit edilen tutarın altında kalan tahsilat veya ödemelerin bu kurumlar aracılığıyla yapılması ihtiyaridir.

Yukarıda belirtilen 'banka' tabirinden, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na göre banka adı altında Türkiye'de kurulan kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerini anlamak gerekmektedir.

Toplam tutarı 8 Milyar TL'sini aşan her türlü mal ve hizmet bedeli, avans, depozito, pey akçesi gibi ödeme veya tahsilatlar tevsik zorunluluğu kapsamındadır.

Tespit edilen tutarın üzerinde kalan işlemlerin tevsik zorunluluğundan kaçınmak amacıyla parçalara ayrılması kabul edilmeyecek, aynı günde aynı kişi veya kurumlarla yapılan işlemler tek bir ödeme veya tahsilat kabul edilecektir. Vadeli satış işlemlerinde ve cari hesap kullanımlarında aşağıda belirtildiği şekilde işlem yapılacaktır.

A) Vadeli Satışlarda

Tevsik kapsamında olan mal ve hizmet bedelinin 8 Milyar TL.'sini aşması yeterli olacaktır. Bir başka ifadeyle faturada gösterilen meblağın tevsik kapsamındaki tutarı aşması yeterlidir. Bu bedelin farklı tarihlerde ödenmesi halinde her bir ödemenin bankalar, özel finans kurumları ya da PTT aracılığıyla yapılması gerekmektedir.

Örnek: Mükellef A, 20.000.000.000 Türk Lirası bedelindeki bir malını satmış ve bunun faturasını düzenlemiştir. Ancak malın bedeli 4 taksit halinde ödenecektir. Fatura bedeli belirlenen limiti aştığından taksit tutarları banka, özel finans kurumları ve PTT aracılığıyla ödenecektir.

B) Cari Hesap Kullanılmasında

İşletmelerin kendi ortakları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerle olan ve herhangi bir ticari içeriği olmayan nakit hareketlerinde işlem tutarı 8 Milyar TL'sini aşıyor ise bunlar da tevsik kapsamında olacağından banka, özel finans kurumları veya PTT aracılığıyla tahsilat ve ödemeler yapılacaktır.

Örnek: A işletmesi ortağı olan B işletmesinden nakit olarak borç almıştır. Bu borç ticari bir içeriği olmamakla beraber nakit hareketi söz konusu olduğundan bedelin 8 Milyar

TL'sını aşması halinde tahsilat ve ödemeler banka, özel finans kurumları veya PTT aracılığıyla yapılacaktır.

3. Tahsilat ve Ödemelerin Yapılacağı Aracı Kurumlar:

Ödeme ve tahsilatların banka veya özel finans kurumları aracı kılınarak yapılması ve bu kurumlarca düzenlenen dekont veya hesap bildirim cetvelleri ile tevsiki zorunludur. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT) aracılığıyla yapılacak tahsilat ve ödemeler de tevsik kapsamındadır.

Yukarıda belirtilen kurumlar aracı kılınmak suretiyle; havale, çek, kredi kartı ve bu kurumlar aracılığıyla tahsil edilen senetler gibi bankacılık araçları kullanılarak yapılan ödemeler ve tahsilatlar karşılığında dekont veya hesap bildirim cetvelleri düzenlendiğinden bu ödemeler tevsik edilmiş sayılacaktır. Banka ve özel finans kurumlarının internet şubeleri üzerinden yapılan tahsilat ve ödemeler de dekont veya hesap bildirim cetvelleri ile belgelendirildiği takdirde tevsik zorunluluğu yerine getirilmiş kabul edilecektir.

3. Tevsik Zorunluluğu Olmayan Ödeme ve Tahsilatlar

Tevsik zorunluluğu kapsamına giren kişiler ile nihai tüketicilerin genel ve katma bütçeli idareler ile döner sermaye işletmelerine yapacakları ödeme veya tahsilat işlemlerinin banka, özel finans kurumları veya Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğüne düzenlenen belgelerle tevsiki zorunlu bulunmamaktadır.

Tevsik zorunluluğu kapsamına giren kişiler ile nihai tüketicilerin genel ve katma bütçeli idareler ile döner sermaye işletmelerine yapacakları ödeme veya tahsilat işlemlerine ilave olarak aşağıdaki kurum ve kuruluşlarda yapılan işlemler de tevsik zorunluluğu kapsamına girmemektedir.

- 1- Sermaye piyasası aracı kurumlarında,
- 2- Yetkili döviz müesseselerinde,
- 3- Noterlerde,
- 4- Tapu idarelerinde.

Ayrıca, genel ve katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyeler ile bunların teşkil ettikleri birlikler, kanunla kurulan diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait veya tabi olan veyahut bunlar tarafından kurulan ve işletilen müesseseler ile döner sermayeli kuruluşlar veya bunlara ait veya tabi diğer müesseseler tarafından yapılan **ihale işlemlerine ilişkin yatırılması gereken teminat tutarları**, belirtilen limiti aşsa bile bunlara ilişkin ödeme ve tahsilatların; banka, özel finans kurumları veya Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü aracı kılınarak yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır.

4. Tahsilat Ve Ödemelerde Ciro ve Beyaz Cirolu Çeklerin Kullanılması

Banka sistemi içinde kaldığı müddetçe bir mal veya hizmet bedelinin müşterinin kendi çeki ya da ciro ettiği bir çek ya da beyaz ciro ile teslim ettiği bir çek ile ödenmesi imkan dahilindedir. Çekin tam ciro ve beyaz ciro ile devri mümkün bulunmaktadır.

Sattıkları mal veya hizmet bedellerini müşterilerinden aldıkları çeklerle tahsil eden ve ödemelerini de yine bu çeklerle yapan mükelleflerin çeklerini ciro etmelerinde uymaları gereken hususlar aşağıda açıklanmıştır.

Mal veya hizmet karşılığı alınan çekin tam ciro yapılması halinde çekin arkasında isim, ünvan, vergi kimlik numarası ve adresinin yazılması yeterli olacaktır. Hamiline düzenlenen çekde aynı şekilde ciro edilebilecektir.

Mal veya hizmet bedellerini beyaz ciro ile tahsil edenler, bu çekleri için “çek alım bordrosu” düzenlemelidirler. Bu bordroda çeki düzenleyen yada çeki devreden adı, soyadı, vergi kimlik numarası ile imza ve kaşesinin bulunması gerekmektedir.

Öte yandan, çekle yapılan ödemelerde müteselsil sorumluluk uygulamasına muhatap tutulmamak bakımından çekin tam ciro ile devri gerekmektedir.

Çek alım bordrosu düzenledikten sonra bu çekler, satın alınan mal ve hizmet bedelleri karşılığı beyaz ciro ile verildiğinde “çek teslim bordrosu” düzenlenecektir. Bu bordrolarda da kendisine ciro yapılan satıcının veya yetkilisinin adı, soyadı vergi kimlik numarası ile imza ve kaşesinin bulunması zorunludur.

Çek alım veya teslim bordrosunda birden fazla çekin bulunması halinde çeki keşide veya son ciro edenlerin isim ve ünvanları ile çek tutarları bordroya ayrı ayrı yazılmalıdır.

4. Cezai Müeyyide

Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 355. maddesinde yer alan hükme göre mükerrer 257. madde ile getirilen zorunluluklara uymayanlara özel usulsüzlük cezası kesilmesi gerekmektedir. Bu itibarla tahsilat ve ödemelerinde getirilen tevsik zorunluluğuna uymayan mükelleflere her bir işlem için özel usulsüzlük cezası kesilecektir. Ayrıca, mükellefler arası ticari işlemlerde birinin tahsilatı diğerinin ödemesi olduğundan özel usulsüzlük cezası her iki mükellef için de uygulanacaktır.

Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 355. maddesine göre yukarıda açıklanan zorunluluğa uyulmaması nedeniyle 2003 ve 2004 yıllarında kesilecek özel usulsüzlük cezalarının tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Getirilen Zorunluluğa Uymayanlar	2003	2004
I. Sınıf Tüccarlar ile Serbest Meslek Erbabı	840.000.000.-	1.070.000.000.-
II. Sınıf Tüccarlar, Kazancı Basit Usulde Tespit Edilenler	400.000.000.-	500.000.000.-
Diğerleri	200.000.000.-	250.000.000.-

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, tahsilat ve ödemeleri tevsik zorunluluğunu yerine getirmeyenlere uygulanacak cezalar esas itibariyle çok fazla caydırıcı gücü olmayan cezalardır. Ekonominin kayıt altına alınması temel hedefinin yanı sıra ticari işlemler ve finansal hareketlerin taraflarının izlenmesi ve vergiyi doğuran olayların mali kurumların kayıt ve belgeleri yardımıyla tespit edilmesi gibi çok önemli amaçlara hizmet eden bu düzenlemeye uyulmasını sağlamak amacıyla yaptırım gücü daha fazla olan cezaların uygulanması gerekmektedir.

SONUÇ

Günümüzde gelişmiş ülkelerin tamamında mükelleflerin yaptıkları tahsilat ve ödemeler banka ve benzeri kurumlar aracılığıyla yapılmaktadır. Ülkemizde kayıt dışı ekonominin önlenmesini sağlamak amacıyla son dönemlerde atılan adımların belki de en önemlisi tahsilat ve ödemelere tevsik zorunluluğu getirilmesidir. Mükelleflerin bu uygulamaya gönüllü uyumunun sağlanması amacıyla Maliye Bakanlığınca doğru uygulamalar yapılmaktadır. Ancak, bu konudaki en büyük eksiklik yukarıda da belirtildiği üzere tevsik zorunluluğunu yerine getirmeyen mükelleflere uygulanacak cezaların hafifliğidir. Yukarıda ödeme ve tahsilatların tevsiki mecburiyeti Maliye Bakanlığınca yapılan düzenlemeler ışığında açıklandı ve dikkat edilmesi gereken hususlar üzerinde duruldu.